Lingua tongan

Il ha 4 modificationes in iste version que attende revision. Le version stabile ha essite revidite le *21 martio 2013*.

Lingua tongan	
Nomine native:	Lea fakatonga, Faka Tonga
instantia de:	lingua[*], lingua moderne[*]
subclasse de:	Tongic languages[*]
Personas:	186 010
Scriptura:	alphabeto latin
Phylogenese:	
Statuto official	
Codices de position	
ISO 639-1	to
ISO 639-2	ton
ISO 639-3	ton (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=ton)
Glottolog	tong1325 (http://glottolog.org/resource/languoid/id/tong1325)
IETF ID	to
Wikimedia ID	to (https://to.wikipedia.org)

Le **lingua tongan** es un lingua polynesian parlate in le Insulas Tonga in le Oceano Pacific e equalmente per tonganos in altere paises (Australia, Nove Zelanda, le Statos Unite, Canada, etc.). Tongano es, con anglese, un del duo linguas official de Tonga.

Como altere linguas polynesian, Tonga possede assatis pauc de phonemas. Illo es orthographiate phonemicamente in le alphabeto latin. Le alphabeto tongan ha solmente 17 litteras.

A a	L l	S s
E e	M m	T t
F f	N n	U u
H h	Ng ng	V v
I i	O o	ʻ
K k	P p	

Le digraphe *ng* (scripte simplemente como *g* usque 1943) representa le phonema /ŋ/. Le ultime littera del alphabeto tongan (ʻ) es le *fakau ʻa*, le version tongan del *ʻokina*, que representa un colpo de glotta /ʔ/. Le cinque vocales recipe un macron (*toloi*) pro indicar longitude (dunque *ā ē ī ō ū*). Si, pro rationes technic, iste symbolos non son disponibile, on pote substitue un apostrophe pro le *fakau ʻa* e un dierese pro le *toloi* (pro exemplo *Fä'imata* in loco de *Fā ʻimata*), ma iste practica es substandard. Le vocales pote anque reciper un accento acute pro indicar irregularitates tonic (dunque *á é í ó ú*). Ante 1943, on utilisava anque le litteras *b* (in loco de *p*) e *j* (pro un phonema /tʃ/ que ha convergite con /s/).

Le lexico del tongano es multo similabile al wallisiano (86% de parolas), samoano (66%) e malagasy (61%).

Le tongano es un lingua insulante, i.e. sin conjugation ni declination. Tote le parolas (salvo nomines proprie e demonstrativos) son combinabile assi ben con determinantes nominal como con marcatores verbal. Dunque, on non pote distinguer le verbo del nomine lexicamente. Nonobstante, iste distinction existe syntacticamente.

Le phrases tongan son constructe secundo le patrono *Verbo + Subjecto + Objecto*. Le pronomine tongan distingue tres numeros (singular, dual e plural) e quatro personas (prime inclusive, prime exclusive, secunde e tertie). Articulos distingue tres grados de definitate (indefinite, semi-definite e definite).

Le lingua tongan es parlate per 98% del tonganos e es un lingua official. Nonobstante, le uso del tongano es principalmente oral. Solo traductiones del Biblia e del Libro de Mormon e un pauc de altere libros ha essite impresse in tongano. Nulle jornal quotidian appare in tongano, ma il ha plure jornales septimanal:

- *Ko e Kalonikali ʻo Tonga*
- *Ko e Kele ʻa*
- *Taimi ʻo Tonga*
- *Talaki*
- *Ko e Tau ʻatāina*

In addition, plure ecclesias publica jornales mensual:

- *Taumu ʻa lelei* (catholic)
- *Tohi fanongonongo* (wesleyan)
- *Liahona* (mormon)
- *Tonga Star* (tokaikolo)

In governamento e education, le duo linguas es sovente usate quasi indifferentemente. Totevia, le version anglese domina in forma scripte (pro exemplo, parlamentarios pote debatter in tongano, ma lor discurso es transcripte in un traduction anglese).

Le parola tongan le plus recognite es «tabu» (actualmente scripte como *tapu*), devenite un parola international trans le scriptos del capitano James Cook.
